

EXPUNERE DE MOTIVE

LEGE

privind modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă

Accesul liber la justiție reprezintă un drept fundamental consacrat prin art. 21 din Constituția României, precum și prin art. 6, parag. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Accesul liber la justiție are două componente:

- a) obligația statului de a reglementa mijloacele procedurale care să permită justițiabilului să acceadă în fața unui tribunal independent și imparțial, instituit prin lege, care să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept.
- b) **obligația statului de a crea pârghiile prin care să elimine eventualele impedimente de fapt care ar putea să îngreuească accesul efectiv la judecată.** În acest sens, statul trebuie să asigure mijloacele prin care o persoană care nu dispune de **resurse financiare** să poată sesiza în mod legal instanța de judecată și să aibă parte de un proces echitabil.

În sistemul nostru de drept, ajutorul public judiciar este de natură să înlăture situațiile în care justițiabilul nu poate face față cheltuielilor procesuale. Piedicile factuale în fața accesului efectiv la justiție decurg, în principal, din problema resurselor financiare a justițiabililor.

Este important ca eforturile financiare pe care le reclamă declanșarea și susținerea unui proces să nu constituie o piedică în calea liberului acces la justiție, principiu consacrat constituțional și legal. Nu de puține ori s-a semnalat faptul că **taxele judiciare de timbru excesiv de mari fac justiția să devină un lux**, inaccesibil celor lipsiți de posibilități materiale¹.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a manifestat în mod constant interesul de a verifica respectarea **principiului accesului liber la justiție** față de obligația de plată a taxelor judiciare de timbru prevăzută, așa cum am arătat, în sarcina celui care declanșează un proces civil *lato sensu* în cazul majorității statelor europene². S-a acceptat că dreptul de a accede la un tribunal (în sensul de instanță de judecată) nu este absolut și poate primi limitări cum sunt cele relative la plata unei taxe judiciare de timbru de către reclamant. Este necesar ca limitările aplicate accesului la justiție să urmărească **un scop legitim și să respecte un raport de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit. Proporționalitatea**³ se traduce în materia taxelor judiciare de timbru prin aceea că efectivitatea accesului la justiție nu trebuie afectată prin cuantumul ridicat al acestora, prin lipsa capacității de achitare a reclamantului sau prin faza procesuală în care este impusă obligația de plată a taxei. Deși majoritatea țărilor europene prevăd taxe judiciare, acestea nu reprezintă un obstacol în ceea ce privește accesul la justiție.

Având în vedere realitățile expuse mai sus, a fost reglementată în Codul de procedură civilă posibilitatea ca instanța de judecată să încuviințeze asistență judiciară acelor care nu sunt în stare să

¹ CEDO a sancționat statul român pentru îngreuierea accesului la justiție din cauza taxelor judiciare nejustificate de mari, care au avut efectul pierderii unor drepturi de către persoanele care nu au avut capacitatea financiară de a le suporta. A se vedea cauzele **Weissman ș.a. c. României, Iorga c. României, Iordache c. României, Rusen c. României**;

² A se vedea CEDO, cauza **Airey c. Irlanda**.

³ Pentru principiul proporționalității, inclusiv în materia taxelor de timbru, a se vedea *I. Deleanu, Drepturile fundamentale ale părților în procesul civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p.136 și urm. și *I. Deleanu, Proporționalitatea în procedura civilă*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 5//2008, pp. 19-54.

facă față cheltuielilor unei judecăți, fără ca prin aceasta să afecteze propria întreținere sau a familiei. Asistența judiciară cuprindea acordarea de scutiri, reduceri, eşalonări sau amânări pentru plata taxelor judiciare de timbru, a timbrului judiciar sau a cauțiunilor. Dispozițiile relative la asistența judiciară cuprinse în C.proc. civ. au fost abrogate și înlocuite cu cele din OUG nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, reglementare mai modernă menită să ofere criterii precise de acces la ajutorul public judiciar.

Potrivit actului normativ amintit ajutorul public judiciar se poate acorda în următoarele forme, separat sau cumulativ, dar fără a putea depăși, în total, în cursul unui an, suma maximă echivalentă a 10 salarii minime brute pe țară la nivelul anului în care a fost formulată cererea:

- a) plata onorariului pentru asigurarea reprezentării, asistenței juridice și, după caz, a apărării, printr-un avocat numit sau ales, pentru realizarea sau ocrotirea unui drept sau a unui interes legitim în justiție sau pentru prevenirea unui litigiu, denumită asistență prin avocat;
- b) plata expertului, traducătorului sau interpretului folosit în cursul procesului, cu încuviințarea instanței sau a autorității cu atribuții jurisdicționale, dacă această plată încubă, potrivit legii, celui ce solicită ajutorul public judiciar;
- c) plata onorariului executorului judecătoresc;
- d) scutiri, reduceri, eşalonări sau amânări de la plata taxelor judiciare prevăzute de lege, inclusiv a celor datorate în faza de executare silită.

Raportat la noile valori ale taxelor judiciare de timbru și la prețul serviciilor de asistență avocațială, apreciem că valoarea ajutorului public judiciar acordat este insuficientă, neajutătoare și necorelată la noile realități sociale. **De aceea, propunem ca suma maximă pe care instanța o poate acorda să fie echivalentă cu 20 de salarii minime brute pe țară la nivelul anului în care a fost formulată cererea de acordare.**

În ceea ce privește criteriile necesare pentru ca o persoană să poată obține ajutor public judiciar în formele prevăzute de lege, se prevede că sumele reprezentând ajutorul public judiciar se avansează integral în sarcina statului pentru persoanele al căror **venit mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii**, se situează sub nivelul de **300 lei**. Dacă **venitul mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii**, se situează sub **600 lei**, sumele de bani care constituie ajutor public judiciar se avansează de către stat în proporție de 50%. Aceste sume s-au stabilit la nivelul anului **2008 și au rămas neschimbate** de **atunci**⁴.

Potrivit INS, **veniturile totale medii lunare** au reprezentat în anul 2017, în termeni nominali, **3.392 lei pe gospodărie și 1.291 lei pe persoană**. Cheltuielile totale ale populației, au fost, în anul 2017, în medie, 2.874 lei lunar pe gospodărie (1.094 lei pe persoană) și au reprezentat **84,7%** din nivelul veniturilor totale.

De asemenea, conform datelor publicate de Institutul Național de Statistică, **pragul de sărăcie relativă**⁵ (ultimul an de referință fiind 2016) a fost de **6530 lei/an**, respectiv **544 lei/lună**.

Apreciem că plafonul maxim al veniturilor impus de legiuitor pentru ca o persoană să poată beneficia de ajutor public judiciar nu corespunde nivelului cheltuielilor efective pe care partea ar fi obligată să le facă în cadrul unui proces civil. Spre exemplu, în **Franța**, plafonul stabilit pentru a putea beneficia de asistență judiciară este de aproximativ **1000 euro** are se ajustează prin luarea în calcul și a eventualelor persoane aflate în întreținere.

⁴ La stabilirea venitului se iau în calcul orice venituri periodice, precum salarii, indemnizații, onorarii, rente, profit din activități comerciale sau dintr-o activitate independentă și altele asemenea, precum și sumele datorate în mod periodic, cum ar fi chirile și obligațiile de întreținere.

⁵ <http://statistici.INSSE.ro/shop/index.jsp?page=tempo3&lang=ro&ind=SAR101A>

Nu sunt luate în calcul situațiile în care, chiar având un venit superior plafonului fixat prin ordonanță, persoana în cauză are în întreținere alte persoane, fapt de natură să diminueze capacitatea de a face față cheltuielilor procesuale. Chiar având un venit superior celui de 300 și 600 lei, în anumite cazuri, **taxele judiciare de timbru calculate proporțional cu valoarea obiectului cererii se pot ridica la sume care nu pot fi suportate de reclamant.** În aceste cazuri, partea, chiar dacă are venituri peste plafonul stabilit prin ordonanță, își vede prejudiciate drepturile prin imposibilitatea efectivă de achitare a taxelor judiciare de timbru.

În acest sens, propunem să beneficieze în întregime de ajutor public judiciar acele persoanele al căror venit mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii, se situează sub nivelul de 1000 lei iar persoanele care se situează sub un nivel de 2000 lei să beneficieze de o reducere de 50%. De asemenea, propunem acordarea scutirii de taxe judiciare de timbru în valoare mai mare de 5000 lei pentru persoanele care dovedesc incapacitatea obiectivă de plată cauzată de starea materială, dar care totuși au un venit mediu net lunar pe membru de familie, în ultimele două luni anterioare formulării cererii, mai mare de 2000 lei.

Cu toate acestea, se prevede că în mod excepțional ajutorul public judiciar se poate acorda și în alte situații, proporțional cu nevoile solicitantului, ca măsură de protecție, în considerarea unor situații speciale, precum minoritatea, handicapul, un anumit statut și altele asemenea. **În lumina aplicării practice a art.49 din Constituție, apreciem ca fiind utilă și necesară introducerea dreptului copiilor și tinerilor aflați în întreținere pe perioada finalizării studiilor, dar fără a se depăși vârsta de 26 de ani, de a putea beneficia de ajutor public judiciar în materie civilă.**

Conform Programului de guvernare 2018-2020, la capitolul Justiție, se menționează *"Reducerea taxelor judiciare de timbru atunci când obiectul acestora este evaluabil în bani"* și *"Acordarea de către avocați a unei consultații anuale gratuite celor care îndeplinesc condițiile pentru ajutor public judiciar, prin revizuirea cadrului legal"* ca **măsuri de facilitare a liberului acces la justiție**, în acord cu prevederile constituționale și tratatele la care România este parte.

În numele inițiatorilor,

Ioan Dîrzu

Deputat